

O značaju svetog Augustina.

Ivan Petar Bock D. I.

I. Već sama činjenica tisućljetnog snažnog utjecaja Augustinova na znanost, vjeru i kulturu kao i na praktični život čitavih kršćanskih naraštaja jamči nam, da se tu radi o posve odličnom značaju, t. j. o moralnoj ličnosti tako stalnih, izrazitih i spasonosnih načela, te je ona postala tipična i mjerodavna za stoljeća i stoljeća. Doista i papa Pijo XI. u uvodu svoje okružnice »Ad salutem humani generis« od 20. aprila 1930.¹ među odličnim naučiteljima koji su u svako doba svojim umom i radovima uspješno stali na put moći tame i tako razveselili sav kršćanski narod, preodlično mjesto označuje svetom Augustinu. Njega je, kaže, Providnost Božja osobitim pozivom izabrala, te se on svojim vršnjacima pojavio i kao luč, postavljena na svijećnjak, i kao razarač svakog krivovjerstva i kao provodič do vječnog života; dapače i diljem vijekova on dalje uči i tješi vjernike Kristove, pa i u naše vrijeme najviše tomu pripomaže, da neprestano kod njih svijetli istina vjerska i neprestano plamti ljubav Božja. Kao primjer ovog vanrednog utjecaja Augustinova na odlične muževe našeg vremena papa u drugom dijelu svoje okružnice izrijeком spominje slavnog anglikanca i potonjeg katoličkog kardinala Henrika Newman-a, koji se obratio na katoličku vjeru, kad je pročitao u spisu Augustinovu »Contra epist. Parmeniani« lib. III. n. 24 svečani zaključak: »Securus iudicat orbis terrarum« i uvjerio se napose o tom, da prava Crkva Kristova mora biti katolička (sveopća) te se ne može stegnuti na jedan zakutak Afrike ili drugog kojeg izoliranog kraja.²

¹ Acta Ap. Sedis, 1930, 201.—234.

² Ibid. 211; v. H. Newman, Apologia, ed. Londin., 1890. pp. 116.—117.

No velikana Augustina ne slave samo uvjereni katolici i odlični obraćenici. I jedan Harnack ispoređuje ga sa »stablom, koje je zasađeno kraj vode žive«, komu lišće ne vene, i na čijim se granama naselile ptice nebeske.«³ I drugi racionalisti dive se ovom orijaškom veleumu. Jer ipak podcjenjuju ili nijeću vrhunaravni elemenat u preokretu i razvitku njegova značaja, zato kušaju da neoplatonskoj filozofiji pripišu odlučnu ulogu u moralnoj metamorfozi Augustinovoj te u tu svrhu također bez ikakva pravog razloga nijeću objektivnu vjerodostojnost njegovih »Ispovijesti.« Tako se nisu samo ogriješili o primitivni zakon potrebite proporcije između uzroka i učinka, nego su također smetnuli s uma, da su »Ispovijesti« neposredni žarki izliv duše Augustinove i osjećaja njezinih pred sveznajućim i nazočnim Bogom, s kojim se svetac priprosto i ljubezno razgovara, i komu u četiri oka, da tako rekнем, očituje najdublje misli i čuvstva, što pokreću njegovim srcem.

Značaj Augustinov nije dakako odmah od mladosti ustaljen. Krilatica veli: Poëta nascitur, orator fit, pjesnik se rađa (kao pjesnik), a govornik tek malo po malo postaje. I o značaju ili o moralnoj ličnosti možemo kazati: Značaj u odličnom smislu nešto pretpostavlja u samoj naravi, a nešto dugotrajnim vježbanjem i odlučnim samoprijegorom izobrazuje u sebi. Jer »konkretno je značaj onaj čovjek, koji je svojim svojevolumnim nastojanjem skladno razvio i pravo orijentirao svoje duševne sile, naročito volju.«⁴ Pa kako je mladi Augustin od naravi vanredno nadaren bio poletnim duhom, bujnom maštom, vatrešnom čuvstvenošću i žarkom voljom, to je u njemu i borba oko prvenstva duhovnog čovjeka nad osjetnošću puno, puno žešća bila nego kod ljudi srednjih sposobnosti. A silno su povisile žestinu te borbe još i vanjske prilike, u kojima je Augustin odrastao bez milosti ranog svetog krštenja, u kući naprasitog i nemoralnog oca neznabošca, te kasnije među poganskim učiteljima i raskalašenim drugovima, a sve to u žarkom afričkom podneblju, usred skrajnjih trzaja izrodene poganske kulture.

Istina, našao bi se i moćan ustuk protiv svega toga u svetim primjerima i opomenama uzorne majke Monike, u prvim vjerskim utiscima ranog njegova katehumenata i u po-

⁴ B. Strižić: Karakter ili značaj, v. »Život«, 1930, 223.

³ Dogmengeschichte, III. (1910) 65.

bjedničkoj moći mladog kršćanstva, koje se tada i po Africi sve dalje širilo. No ljekovitu snagu ovih povoljnih prilika paralizirale su kroz dugi niz godina jogunasta čud mališa Augustina, pa onda zamamljive riječi himbenih Manihejaca, koji su radoznanom pregaocu vazda obećavali istinu i znanje, te mu omrazili priprostu vjeru u kršćanska otajstva. Dalje su isti Manihejci laskali i razmahanoj osjetnosti Augustinovoj, jer su sve više ušutkavali crva njegove savjesti, učeći, da zlo u čovjeku potječe tobože od pozitivnog principa zla i da zato čovjek nije odgovoran za svoja zla.

* * *

2. No divimo se putevima Providnosti Božje, koja je kod izobrazivanja značaja Augustinova nadovezala upravo na naravnu vrlinu njegovu, na iskrenu težnju, dapače možemo kazati, na glad i žeđu njegovu za istinom. Kao što je sveti Toma Akvinski već u svom djetinjstvu vazda pitao: »Što je Bog?« tako je i mladani Augustin neprestano vapijao: »O istino, istino!« Moćan intelektualni nagon u njemu čeznuo je za spoznajom. Besmrtnost, koja ne bi bila viša spoznaja, bila bi mu nesnosna: »Plakao bih onda i želio, da uopće dalje ne živim« (Solil. 2, 1).

»Augustin bijaše skroz i skroz iskren čovjek.«⁵ To vrijedi već o njegovoj mladosti, u kojoj mu se sve više gadilo tašto retorsko zvanje »prodavanja laži« i himbeno hvastanje neiskrenih Manihejaca. I ova ga je neumorna težnja za istinom uz milost Božju napokon oslobodila od zabluda i privela opet k vjeri njegova djetinjstva, pošto se također uvjerio, da se agnosticizam skeptičnih Akademika ne može složiti sa zdravim razumom ni sa Providnošću Božjom, koju Augustin ne bijaše nikad posve zabacio. Od onda je u sebi osjećao sve veću potrebu da vjeruje. Pomisao na čudesno raširenje vjere katoličke po svem svijetu uvjerila ga je, da se to nije moglo dogoditi bez pozitivnog utjecaja Providnosti Božje.⁶ I kad mu se u Milanu (g. 383.) autoritet Crkve u osobi svetog biskupa

⁵ »Augustin war ein grundehrlicher Mensch« (Heinr. Hub. Lesaar, Der hl. Augustin, 307.

⁶ V. Ch. Boyer: La formation de s. Augustin, 60 ss.; J. Mausbach: Die Ethik des hl. Augustin, I., 5 ss.

Ambrozija pojavio tako umiljatim i uvjerljivim načinom, usvojio je čvrstu vjeru u poslanje Kristovo i u Crkvu njegovu uopće kao i u Sveto Pismo, premda mu je još mnogo toga u objavi Božjoj ostalo nejasno.

Odsada on nepomično stoji na temelju vjere katoličke te u svijetlu ove vjere traži razjašnjenja svojim i tuđim sumnjama. Moćne heretičke struje upravo su izazvale ovaj veleum na poprište, veli Mausbach (l. cit. I, 39). Protiv dualizma manihejskoga imao je razložiti kršćanski pojam o božanstvu; protiv pelagijevstva branio je bit i potrebu otkupljenja, protiv donatizma socijalno i mistično značenje Crkve. Pri tom mu je dobro došlo, što je poznao neoplatonske nauke; ali i njih je Augustin u mnogočem ispravio i upotpunio, osobito što se tiče svjetskog gospodarstva Božjega i moralnog njegova zakonodavstva.

Što god govori i piše Augustin, to i iskreno misli, i zato se zalaže svom dušom svojom. Iskrenost njegova kazivala mu je u pero dva spisa »O laži« i »Protiv laži.« Odlučno tu osuđuje također svaku palijativnu neiskrenost, osobito kod tumačenja Svetog Pisma. Premda je svetac do skrajnosti bio nježan i taktičan prema osjetljivom starcu i prijatelju sv. Jeronimu, ipak ga apostolskom slobodom kudi poradi usiljenog tumačenja Gal. 2, 11, jer se takovo tumačenje premalo slaže s prostodušnom istinom Riječi Božje. Istom prijatelju Jeronimu piše: »Priznajem Tvojoj ljubavi: Samo knjigama Sv. Pisma, koje su utvrđene kao kanonske, naučio sam se iskazivati toliko poštovanja, te čvrsto vjerujem, da nijedan od njihovih autora, kad ih je pisao, nije zapao u takvu zabludu...«⁷ Slično veli biskupu Fortunacijanu: »Ne smijemo s kanonskim spisima izjednačiti koju mu drago raspravu, pa makar ona i potekla iz pera glasovitih katolika, tako te bi nam zabranjeno bilo, uza sve štovanje, što ga dugujemo onim muževima, pokuditi ili odbiti u njihovim spisima nešto, što se po našem uvjerenju kosi s istinom, koju smo s milošću Božjom upoznali mi ili drugi. Tako sudim o spisima drugih, i tako hoću također da drugi shvate moje spise.«⁸ Kraj sve svoje ljubavi k istini Augustin ne vrijeđa ljubavi, nego se u polemici s Donatistima, pa i drugdje, drži na-

⁷ Ep. 82. n. 3.

⁸ Ep. 148, n. 15.

čela: »Pobijediti može samo istina; ali je pobjeda istine ljubav« (Sermo, 358, 1).

* * *

3. Iz ove velike ljubavi k istini potekla je u zreлом Augustinu ona divna poniznost, kojom je u »Ispovijestima« pred svim svijetom otkrio sve najtanje nabore svoga srca, te jedinom Bogu pripisao, štogod je dobra našao u sebi, dok je samo sebi pripisao, što je zlo u njemu bilo. Od naravi bijaše Augustin dakako veoma častohlepan, kako to ističe gotovo na svakoj strani prvih knjiga svojih »Ispovijesti«. Ali kad je jednoć upoznao glavnu istinu svoga života, bitni snošaj svoj k Bogu, nije više prestao moliti se: »Gospodine Isuse, daj da sebe spoznam i da tebe spoznam«, i prema tomu je nastojao zaviriti što dublje u bezdan svoga ništavila i u protivni bezdan dobrote Božje. *Abyssus abyssum invocat.* »Između dva stožera poniznosti i ljubavi, veli zgodno Bern. Jansen, jedinstveno se njiše svestrani život svečev.«⁹ Nijedan ascetični ili bogoslovni pisac osim sv. Pisma nije toliko isticao potrebu poniznosti na temelju svojih vlastitih doživljaja. Već prije svog potpunog obraćenja osjeća u sebi, kako se po čitanju neoplatonskih spisa još većma uzoholjuje.¹⁰ Stoga također u svojim filozofijskim spisima, napisanim u vrijeme svog boravljenja na zaselku Kasicijaku, zahtijeva on, da očišćenje, što ga traže Neoplatonovci, pridode još i poniženje samog sebe. Pa i kasnije u spisu *De Trinitate* (4, 20—24) kudi ove filozofe, koji istina poznaju nadosjetnoga Boga, ali hoće svojom snagom da usvoje onu ćudorednu čistoću, koja vodi do blaženog sjedinjenja s Bogom. Nemaju, kaže on, posrednika, koji bi ih priveo u domovinu iz daleka ugledanu; nemaju liječnika, koji bi ih oslobodio od nasliedene i osobne svojevoljne krivice. Umišljaju sebi, da će pukom kontemplacijom vječnih istina moći obnoviti faktičnu zbilju naravnog i moralnog života. (V. Mausbach, *Die Ethik des hl. Aug.* I. 18).

Protiv oholog racionalizma Augustin vazda ističe potrebu ponizne vjere. Stoga mu je i vjera tako čvrsta, da mu otpisi Apostolske Stolice u vjerskim pitanjima vrijede koa odlučni i

⁹ Der hl. Aug. als Persönlichkeit (S. Zukunft, 1930, 961).

¹⁰ »Jam enim coeperam velle. videri sapiens, plenus poena mea; et non flebam, insuper et inflabar scientia« (Conf. VII, c. 20. n. 26).

neopozivi. Jansen i dalje razlaže divne plodove poniznosti u obraćenom Augustinu, koji je u svom tumačenju priče o farizeju i cariniku tako plastično prikazao djelovanje oholosti farizejeve u opreci s poniznim carinikom.

Ali Augustin nije samo krasno govorio o poniznosti, nego je onamo od obraćenja svoga i potpuno živio prema njezinim načelima. Znajući iz iskustva slabost ljudsku, strogo je pazio na sva svoja sjetila, a još više na to, da sebi ne pripiše, što je dar Božji. Louis Bertrand¹¹ svakako pretjeruje, kada veli protiv svjedočanstva očevica Posidija, da je biskup Augustin kraj svoga zavjeta siromaštva postao veleposjednikom (*«un grand propriétaire»*). Istina je, da je savjesno upravljao crkvenim dobrima svoje biskupije. Dapače po carskom privilegiju vršili su tada biskupi također poslove svjetovnih sudaca u prijepornim raspravama vjernika. Ali ta dvostruka služba bijaše za Augustina samo teški teret, koji mu je bio dosta dosadan poradi gubitka dragocjenog vremena. A sam je tako otrgnut bio od zemaljskih dobara i časti, te je živio u priprostom siromaštvu, držeći se sa svojim klerom monaškog zapta i zajedničkog života. U odijevanju čuvao se pretjeranog i prljavog siromaštva, ali još više sjajne gizde. Odbio je također kao biskup svaki luksus, govoreći da se njemu, sinu siromašnih roditelja, to ne pristoji.

Uz to je neumorno i svestrano radio u duhovnoj pastvi, spuštajući se, što je bolje mogao, do slabog shvaćanja svojih siromašnih slušalaca i ne žacajući se ni neklasičnih i negramatičkih izraza njihovih. Gotovo sve drugo vrijeme posvetio je književnoj djelatnosti te bi jedva potrebni odmor priuštiio svom slabom i boležljivom tijelu.

Tko pažljivo pročita njegove poslanice ne može se dosta nadiviti poniznoj čednosti, kojom n. pr. odgovara razdraženom sv. Jeronimu ili se u uslugama natječe sa svetim Pavlinom. Isto je tako ponizno podvrgao sve svoje spise strogoj kritici u dvije knjige Retraktacija. I ustrajao je u ovoj skrajnoj poniznosti na smrtnoj postelji, kad je svaki dan opet i opet molio i meditirao pokorničke psalme i vježbao se u dirljivoj skrušenosti, »roneći vazda suze u izobilju«, kako svjedoči očevidac biskup Posidije.

¹¹ St. Augustin, 332.

Isti životopisac spominje, kako sv. Augustin nije učinio nikakve oporuke, jer »siromah Božji nije imao čime raspolagati.«

Kako da protumačimo u tako genijalnom veleumu i vanredno djelatnom dobrotvoru Crkve i svega roda ljudskoga tako jezgrovitu i duboku poniznost? Bogoslovi govore o misteriju, o strogoj, neispitljivoj tajni različitih darova milosti u raznim ljudima. Donekle će nam ipak pristupačna biti ova tajna u životu svetog Augustina, ako promotrimo glavnu zadaću, koju je Božja providnost namijenila ovom crkvenom naučitelju. Uz svetog apostola Pavla imao je i sveti Augustin u odličnoj mjeri postati doctor gratiae, učitelj milosti; napose protiv bezbožnog, oholog i pogubnog naturalizma pelagijevskog krivovjerja imao je Augustin dokazati apsolutnu potrebu i besplatnost vrhunaravne milosti Božje za svako spasonosno djelo. Zato je Bog pripustio da mladi Augustin najprije sam u sebi iskusi svu nemoć ljudske naravi da se sama iskopa iz grijeha i domogne kreposti bez osobite vrhunaravne pomoći. Jer što je tko u sebi kroz godine i godine iskusio, o tom će i druge lakše i uspješnije uvjeriti. U tom smjeru bogoslovi pravom ističu lijepu paralelu između sv. Pavla apostola i sv. Augustina. Ta se paralela može protegnuti i na vanredno milosni preokret u životu jednoga i drugoga, na prizor Pavla, zbačenog s konja kod Damaska, i na prizor »Tolle, lege« u vrtu milanskom¹², kao i na divnu potonju djelatnost jednog i drugoga, iza kako su obadva čvrsto ukorijenjeni bili u jedroj poniznosti i tako dovoljno ograđeni protiv najgoreg demona oholosti.

Augustin je uz to još imao i posebnu zadaću, da protiv maniheizma, koji je druga skrajnja zabluda, diametralno oprečna pelagijevstvu, istakne i obrazloži pravu slobodu i odgovornost naše volje za moralno djelovanje. Zato se ni to nije dogodilo bez osobite Providnosti Božje, da se Augustin imao najprije mučno sam provući kroz labirinte manihejske hereze, dok nije upoznao pravi snošaj između ljudske slobodne volje i milosti Božje. A sve to imalo ga je moćno utvrditi u poniznosti. Napokon i prava nauka o Crkvi, koju je imao da kroz

¹² S druge strane opet Dr. Mausbach dobro ističe: »Obraćanje Augustinovo, i što se tiče načina djelovanja milosti, nije se nikad izjednačilo sa (naglim) preobraženjem jednog Savla u Pavla« (Die Ethik des hl. Augustinus, I, 9).

mnogo godina brani protiv oholih i surovih Donatista, koji su djelovanje milosti Božje htjeli učiniti ovisnim o vjeri i čestitosti djelitelja sakramenta, samo je mogla povoljno djelovati na nesebičnu poniznost njegovu i utvrditi ga u duhovnom raspoloženju »nekorisnog sluge«, kojim se Bog služi po dobroti svojoj kao oruđem, premda ga nikako ne bi trebao. I sam Harnack priznaje: »Kroz četrdeset i tri godine, što ih je Augustin sproveo kao katolički kršćanin, razvio se do ličnosti, koja nas svojom uzvišenošću i poniznošću upravo potresa« (Augustins Konfessionen 78 po Mausbachu, Ethik des hl. Aug. I, 25).

* * *

4. No što da rečemo o kraljevskoj ljubavi Božjoj u srcu onoga, koji je tako čeznuo za ljubavlju, da je već prije nego je pravo upoznao Boga, usred mladenačkih zabluda gledao svoj ideal u tom da »ljubi i da bude ljubljen«? Tu vidimo upravo remek-djelo milosti Božje, koja je napokon tmaste maglušine Augustinove putenosti i nezasićenog častohleplja tako savršeno raspršila, te je kod prizora »Uzmi i čitaj« dosta naglo, premda ne bez priprave, u njegovu srcu posve zavlada zlatna ljubav Božja u pratnji andeoske čistoće i potpune nesebičnosti, dapače i stalnog pregnuća za evandeoskim savršenstvom. Ovo sunce ljubavi Božje bijaše već u ranom djetinjstvu Augustinovu za čas zasjalo u njegovoj duši, kad je mališ u teškoj bolesti tako vruće čeznuo za sv. krštenjem i kad je »majčinim mlijekom upio ime svoga Spasitelja, Sina Božjega« (Conf. III., c. 4, n. 8). Ali su to sunce brzo opet zastrli i prekrili tamni oblaci neobuzdanih strasti. No usred svjetskog uživanja, daleko od Boga, koji je šutio (Conf. II, 2), osjećalo je plemenito srce Augustinovo neizrecivo nezadovoljstvo, prazninu i nesreću, osjećalo kasnije jače ono, što je svetac u predgovoru »Ispovijesti« izrekao kao zamisao svega spisa i svega života svoga: »Stvorio si nas za sebe, Gospode, i nemirno je srce naše, dok se ne smiri u tebi.«

Dugo, dugo vremena, još preko devet godina poslije čitanja poletnog Hortenzija Ciceronova, Augustin se otimao tom nutarnjem glasom svoga srca ili mu se samo napola odazivao, odgađajući svoje dobre odluke iz dana u dan i moleći za čistoću srca, ali ne za sada, nego za sutra i prekositra, ili bolje za

daleku budućnost (Conf. VI, 11), dok ga opet strah od smrti i budućeg suda (Conf. VI, 16) silno ne prestraši u njegovoj kukavnoj neodlučnosti. Trebalo je osobito jake milosti, koja će mu pomoći raskinuti one verige dugotrajne grješne navade i stalno orijentirati ne samo razum, nego i srce i volju njegovu prema nebu.

Augustin se nije ipak posve pasivno vladao prema vanjskim i nutarnjim milostima Božjim. Sam pripovijeda, koliko su ga uzbudili razgovori sa časnim svećenikom Simplicijanom o obraćenju poganskog retora i filozofa Marija Viktorina, pa i vijesti Poncijanove o Antunu pustinjaku i o dvojici dvorskih ljudi iz Triera, koji su po primjeru Antuna pustinjaka naglo ostavili i zaručnice svoje i čitav svijet, a za njihovim su se primjerom opet povele i njihove zaručnice; nadalje se snebivao, kad je čuo za samostansku zajednicu kraj Milana. Uz to je sada revnije nego prije slušao propovijedi svetog Ambrozija i češće se molio u kući Božjoj te s velikim zanimanjem čitao poslanice sv. Pavla. I u takovu duševnom raspoloženju ošinu ga jednoć u milanskom vrtu čudni glas djetinji: »Uzmi i čitaj!« A svu je dušu njegovu najedamput preobrazila riječ Pavlova: »Kao po danu pošteno hodimo: ne u ... nečistoći ..., nego se obucite u Isusa Krista, i ne robujte tjelesnim požudama« (Rimlj. 13, 13—14).

Sam Augustin, kasnije (Conf. IX, 2) spominjuć tu potpunu promjenu svoga srca i svojih težnja, veli Gospodinu Bogu: »Ti bijaše naše srce probo strelicama svoje ljubavi, i nosili smo riječi Tvoje uklesane u njemu.«¹³ To će biti razlog, zašto umjetnost prikazuje lik svečev, gdje drži u ruci srce strjelicom probodeno. Ljubav je Božja odsada žarište svega bića Augustinova (Mausbach). Doista, sav potonji život njegov može se svesti na žarku, ognjenu ljubav Božju, koja to više ranjava njegovo srce, što dulje vremena nije znao za takovu ljubav, i što je također kasnije upoznao slabost naše naravi u toj težnji za Bogom. Otuda potječe ona žalba njegova: »O ljepoto, tako stara i tako nova, kasno, prekasno sam te počeo ljubiti!«¹⁴ Ljubav je Augustinu vrhovni moralni zakon, što ga formulira

¹³ Sagitaveras tu cor nostrum caritate tua et gestabamus verba tua transfixa visceribus.

¹⁴ Conf. X. c. 27. n. 38.

pregnantnom krilaticom: »Ama et quod vis, fac! Ljubi i čini što hoćeš« to će reći: Ljubeći Boga svim srcem i svom dušom svojom i svim silama svojim, ne ćeš grijehiti, nego vazda vršiš savršenu, ugodnu i dobru volju Božju. Ljubav Božja je sama sebi zakon, iz nje od sebe izvire smisao i životvorna snaga moralnosti. Svi pojedini zakoni proizlaze iz vječnog zakona, volje Božje, koja je sama ljubav. Nigdje se katolički moralni poredak veličajnije i istinitije ne ističe u opreci s autonomnim, bezbožnim i oholim lajičkim moralom, nego kad isporučimo Augustinovu ljubav Božju s moralom Kantovim (Jansen).

Protiv izrabljivanja riječi Augustinove »Ljubi i čini što hoćeš« po Wittigu Dr. Mausbach zgodno veli: »Augustin ovdje shvaća ljubav k Bogu u pravoj i bitnoj težnji njezinoj kao iskrenu i potpunu predanost volje i svih sila dragom Bogu. Tkogod zaista u svom srcu nosi tu ljubav, taj će dosljedno izbjegavati sve što je Bogu mrsko, jer se to protivi zakonu i redu Božjemu. Ali uz ljubav živi i kreće se također požuda u čovjeku i kršćaninu, kako to Augustin često spominje; pa kao što se iz korijena ljubavi može proizvesti samo dobro, tako iz požude niče sklonost i pogibelj grijeha. I pravednik prema sv. Ivanu (1 Joh. 3, 9) ne može grijehiti, dok naime djeluje na temelju ljubavi, a ne požude. I ako uzvišena čista ljubav u borbi s nižom osjetnom ljubavlju ili bolje, požudom, podlegne, ne da se objektivno teški grijeh ispričati time, što se čovjek nije prkosno pobunio, nego je iz slabosti pristao, niti time, što je kod samog zločestog čina jošte očuvao želju (neuspješnu) za boljim.«¹⁵

Ali što sveti Augustin u riječima: »Ljubi i čini, što hoćeš« veli pojedincu, to također proširuje na sve razumne stvorove, kad u svom remek-djelu u kratko ističe jezgru svih povjesnih događaja s gledišta ljubavi Božje i ljubavi svjetske: »Dvije ljubavi stvoriše dva kraljevstva, to jest: Ljubav samoga sebe do prezira Božjega stvori svjetsko kraljevstvo, a ljubav Božja do prezira samoga sebe stvori nebesko.«¹⁶ Augustin nije tek poslije krštenja svoga dopro do ove čiste ljubavi Božje. Još na zaselku u Kasicijaku kliče njegova duša Bogu: »Tebe jedinoga

¹⁵ Ethik des hl. Augustin, II, 405—406.

¹⁶ De civit. Dei, XIV., 28.

već ljubim, tebe slijedim, tebe tražim, tebi jedinome hoću da služim; jer ti jedino pravedno vladaš, zato hoću da uz tebe pri-
onem. Zapovijedaj, molim te, zapovijedaj štogod hoćeš; ali izli-
ječi i otvori moje uši, da poslušaju tvoj glas... Primi, molim
te, svoga bjeGUNCA, Gospodine, preblagi Oče; dosta sam oglob-
ljen, dosta sam dugo robovao tvojim neprijateljima, što si ih
podjarmio, dosta sam dugo bio igračka obmama!... Svesrdno
molim tvoju višnju dobrotu, da me potpuno k sebi obratiš, te
mi ništa ne bi smetalo, gdje k tebi težim» (Solil. 1, 5—6).

•Jednako u svijetlu vrhovne ljubavi sveti Augustin shvaća
onu temeljnu istinu o Bogu, svrsi našoj, i o sredstvima da po-
stignemo tu svrhu. On se drži izraza: »Frui Deo, uti creaturis«,
Boga jedinoga imamo uživati t. j. ljubiti poradi njega samoga,
a stvorovima se imamo služiti kao sredstvima, te ljubiti ih
imamo prema mjeri, u kojoj se odnose na Boga te su mu slični.
Jedino u Bogu smije naša duša počivati; stvorove može upo-
trijebiti, koliko je privode k Bogu, kao što se i putnik služi
raznim ugodnostima samo obzirom na konačni cilj putovanja.
Težnja svim ljudima zajednička za blaženstvom umiruje se
istom, kad posjedujemo, što ljubimo, i kad je ono, što ljubimo
i posjedujemo, doista najbolje za čovjeka. Savršeno ne posje-
dujemo ono, što bez ili protiv volje svoje možemo izgubiti. A
vrhovno dobro ne može biti ispod čovjeka u vanjskim dobrima,
jer podavajući se manjem dobru, sami postajemo gori. Cilj
čovječji nije u njegovoj tjelesnosti, koja od duše prima život,
snagu i ljepotu; ali ni u sebi duša ne nalazi vrhovnog dobra,
jer ona očito istom traži to vrhovno dobro, te istom po krep-
osti postaje dobra i sve bolja. No ni krepost kao akcidentalno
svojstvo duše ne može biti naše vrhovno dobro. Dobri i bla-
ženi ne možemo također biti, ako se mudrom i ljubeznom čo-
vjeku pridružimo, već radi toga, što se takova veza može raz-
riješiti. Jedini dakle Bog ostaje; ako za njim težimo, dobro
živimo; ako ga postignemo, živimo ne samo dobro, nego i
blaženo (*quem si sequimur, bene, si assequimur, non tantum
bene, sed etiam beate vivimus*). »Sequi Deum« znači ljubiti
Boga svim silama i ujedno poradi Boga ljubiti sve, što je slika i
prilika Božja. »Assequi Deum« povrh toga znači nebesku bli-
zinu božanstva, u kojoj se »divnim duhovnim načinom doti-
ćemo Boga te smo posve prosvijetljeni i prožeti njegovom

istinom i svetošću.« To osvjetljuje Augustin krasnom parafrazom riječi Pavlove: »Siguran sam da nas ni smrt ni život neće rastaviti od ljubavi Božje.«¹⁷

Drugdje (De diversis quaest. 83, q. 35) svetac tako steže pojam ljubavi, te isključuje obzire na vlastitu korist i veli: »Ljubiti znači težiti za kojim dobrom poradi njega samoga.« »A što tko ljubi, to nužno po sebi aficira dušu, priopćuje joj svoje raspoloženje, afficiat ex se animum necesse est... Usrećiti nas može samo ono dobro, što ga imamo po spoznaji. Quid est aliud, beate vivere, nisi in aeternum aliquid cognoscendo habere? Fit ut sic amatum, quod aeternum est, aeternitate animum afficiat. Jedinj je Bog takvo dobro. I vječni je život, da tebe poznaju, jedinog pravoga Boga i koga si poslao, Isusa Krista.« Koliko je svetac napose ljubio raspetog Isusa, svjedoči njegova opomena djevicama: »Toto vobis figuratur in corde, qui pro vobis est fixus in cruce!« (De s. virginitate, c. 55. n. 56).

Augustin u Crkvi i njezinoj povijesti gleda Krista, Boga-Čovjeka, koji dalje u njoj živi. Stoga brani on čast Kristovu, kada protiv nacionalne tjesnogrudnosti Donatista ističe sveopći universalizam Crkve te protiv uvrščivanja ljudskih elemenata u Opus operatum, što ga je oživilo Kristovo otkupljenje, štiti božansku moć sakramenata. Krist je Augustinu kao i Pavlu »sve u svemu.«¹⁸

Taj je afektivni momenat kod Augustina vazda nezadrživo isprepleten s teoretičnim naziranjem. To se osobito krasno pokazuje, veli Jansen, u divnom dialogu ostijskom između Augustina, Monike i Boga: »Dok smo tako govorili i čeznuli za božanskom Mudrošću, uspjeli smo za kratak čas da dođemo u dodir s njome. Glasno je kucalo naše srce. Zadovoljni smo uzdahnuli.« Tako Jansen po smislu resumira puno ljepši utisak samog dialoga (Conf. IX, 10), pa i Pijo XI. u svojoj okružnici (Acta Ap. S. 1930, 226—227) nešto se zaustavlja kod ovog »nezaboravljenog« prizora. Na slični način i divna povijest filozofije »De Civitate Dei« kulminira u blaženom počinku vječne subote: »Ibi vacabimus et videbimus; videbimus et

¹⁷ V. Mausbach: Ethik des hl. Aug. I, 54—55 po spisu svečevu »De moribus Eccl. cath. c. 5. — c. 10; c. 18, 49.

¹⁸ V. Bern. Jansen, loc. cit. 961.

amabimus; amabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Tada ćemo mirovati i gledati, gledati i ljubiti, ljubiti i hvaliti. To će biti na koncu bez konca» (XXIV, 30).

* * *

5. Ljubav spram Boga dokazuje se i prokušava ljubavlju bližnjega. Ova isrena, nesebična, pastirska ljubav bližnjega pokazuje također Augustinovu ljubav Božju u najljepšem svijetlu i tako usavršuje zlatni značaj našega sveca. Lesaar pri koncu svoga krasnoga životopisa Augustinova donosi svu silu dirljivih crtica ove zlatne pastirske ljubavi njegove. Krasno svetac u 2. poglavlju 11. knjige »Ispovijesti« daje oduška svojoj vrućoj želji, kako »hoće da služi bratskoj ljubavi« poradi Boga. »Cara i prosjaka, gospodu i slugu« nazvao je »braćom«, jer imaju jednog Oca (Sermo 58, 2). Već smo drugdje vidjeli, kako ljubezno žali nesreću i zablude manihejske, jer je u njima i sam tako dugo čamio i zato se naučio strpljivo i ljubezno postupati sa zalutalima.¹⁹ Sličnom su ljubavlju također prožete riječi, kojima apostrofira Donatiste: »Neka pane duvar zablude, koji nas rastavlja. Hoćemo da jedan drugomu pružimo ruke. Budimo braća, ti i ja, ja i ti, da budemo sinovi onoga, koji je moj Gospodar i tvoj.«²⁰ Augustin je imao otvoreno oko, podatljivu ruku i osobito osjetljivo srce za duševne i tjelesne bijede drugih ljudi. Često je bogataše javno poticao na djela milosrđa: »Zima je, pomislite na siromahe! Razmišljajte, kako biste mogli zaodjenuti Krista u njegovoj golotinji!« (Sermo 25, 8). Što ljudi prištede postom na posne dane, to neka služi za okrepu gladnih bijednika (Enarr. in ps. 42, 8). Sam je svima prednjačio u djelima milosrđa. Priprosto stadu svome za ljubav sveti je biskup heroičnim samoprijegom žrtvovao dokolicu mistične kontemplacije i spekulativnih istraživanja, da svima sve postane. Potencirala se ta zlatna ljubav njegova pod konac života, kad su Vandali mačem i ognjem sve opustošili, te su beskućnici i pogorelci odasvud grnuli u tvrdi grad Hipon. Iznemogli i bolesni starac Augustin bijaše već sva druga crkvena dobra razdijelio među bijednike; sad je za njihovo uzdržavanje dao i dragocjeno crkveno posude

¹⁹ Contra ep. Man. 1, 2. 3.

²⁰ Sermo 358, 4.

te je sve tješio i k nebu uzdizao, dok nije sam legao na smrtnu postelju. Prekrasan dokument njegove pastirske ljubavi, poslanicu Honoratu o zabranjenom bijegu pastira od zapuštenih ovaca u vrijeme progonstva (vandalskog), uvrstio je Posidije u životopis svečev (cap. 30.). Augustin je i sâm ponovno stavio na kocku svoj život, da spasi svoje stado, i jednoć je samo slučajno izmakao ubilačkoj namjeri Donatista, jer je zalutao na putu sretnom krivicom svoga provodiča, kako Posidije pripovijeda.

Ali ni u dogmatskoj nauci svojoj o predestinaciji Augustin nije onaj rigorist, što su ga u njemu krivo gledali jansenisti i pristaše Oca Odila Rottmamera. Velika je zasluga Dra Josipa Mausbacha, što je i ovu nauku Augustinovu u »bitno prijaznijem svijetlu« po istini prikazao i tako harmonično složio spasonosnu praksu duhovnog pastira sa teoretičnom naukom naučitelja crkvenoga. Doista Augustin »bijaše preodličan ud mističnog tijela Gospodnjega, vazda mareći za korist sveopće Crkve« (Posidije) i uz to zlatan značaj, pun ljubavi Božje i bližnjega.

